

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФАКУЛТЕТ: Филозофски

ИЗВЈЕШТАЈ
о оцјени урађене докторске тезе

ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

На основу члана 71. Закона о високом образовању, Наставно научно веће Филозофског факултета у Бањој Луци, на седници одржаној 27.02.2014. донело је решење о именовању комисије за оцену и одбрану докторске дисертације под називом: СПОСОБНОСТ КАТЕГОРИЗАЦИЈЕ ПРЕДМЕТА КОД ДЈЕЦЕ ОД 14 ДО 20 МЈЕСЕЦИ СТАРОСТИ, кандидаткиње мр Славице Тутњевић. Комисију чине:

Др Татјана Стефановић Станојевић, редовни професор, Развојна психологија, Филозофски факултет Универзитета у Нишу (председник).

Др Марија Зотовић, редовни професор, Развојна психологија, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, члан.

Др Ивана Михаић доцент, Развојна психологија, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, члан.

Датум и орган који је именовао комисију. Састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звање, назив уже научне области за коју је изабран у звање и назив универзитета и факултета у којој је члан комисије запослен.

1. УВОДНИ ДИО ОЦЈЕНЕ ДОКТОРСКЕ ТЕЗЕ

Докторска дисертација: „СПОСОБНОСТ КАТЕГОРИЗАЦИЈЕ ПРЕДМЕТА КОД ДЈЕЦЕ ОД 14 ДО 20 МЈЕСЕЦИ СТАРОСТИ“, мр Славице Тутњевић написана је на 116 страна текста. Након уводног дела, представљене су уобичајене целине: *Теоријски део*, *Методолошки део*, *Резултати*, *Дискусија*, *Закључак*, *Литература* и *Прилози*. У раду се налази 15 табела и 8 графикона. Већ из *Увода* у коме је укратко представљен план читавог излагања јасно се може наслутити основни стил кандидаткиње: информативно и систематично, а уједно са истанчаним осећајем за одвајање важних од мање важних информација

Теоријски оквир истраживања (5-40) садржи осам целина у којима се описују: феномен категоризације (5-7), значај категоризације за нормално

функционисање когнитивног система (7-8), савремена сазнања о способностима категоризације у раном детињству (8-9), извори информација за формирање категорија (9-12), улога језика у процесу категоризације (12-14), лексички развој деце узраста до 20 месеци (14-16), теоријске претпоставке о механизмима учења нових речи (16-20), груписање истоимених предмета (20-23) и низ отворених питања (23-28) (почев од дилеме: трансверзални наспрам лонгитудиналног нацрта, преко улоге мајке као експериментатора до улоге афективне везаности у решавању задатака).

Сваку од целина кандидаткиња обрађује исцрпно, демонстрирајући и обавештеност о најактуелнијим дометима у теорији и способност повезивања бројних психолошких аспеката основних истраживачких феномена. Прегледност, систематичност и актуелност информација у теоријском делу на завидном су нивоу и значајно подижу ниво информисаности на домаћем поднебљу о критеријумима на основу којих деца описаног узраста групишу предмете са којима сусрећу.

У методолошком делу рада (31-41), кандидаткиња представља структуру истраживања: циљеве, хипотезе, варијабле, опис популације и узорка, опис поступка испитивања, (опис поступка задавања задатака и опис поступка посматрања квалитета афективне везаности), детаљан опис инструмената (задатака категоризације, упитника за процену фонда речи, као и теста за процену афективне везаности).

Део дисертације *Резултати* (42-70) садржи јасан и исцрпан преглед свега урађеног: а) преглед пораста способности категоризације истоимених предмета на узрасту од 14 до 20 месеци (представљен посебно у односу на постигнуће добијено у раду са испитивачем и постигнуће добијено у раду са мајком); б) постигнуће на задацима категоризације на појединачним узрастима (14, 16, 18 и 20 месеци је разврстано према постигнућу са испитивачем и са мајком); в) преглед разлика у постигнућу на задацима са непознатим испитивачем и на задацима са мајком; д) и на крају преглед разлика у постигнућу у односу на квалитет афективне везаности са мајком (посебну пажњу у овом делу заслужује приказ карактеристичних случајева). У последњем делу приказа резултата представљене су контролне варијабле (фонд речи, пол, стручна спрема родитеља и редослед рођења детета).

Дискусија (71-89) – на већ описан начин, систематично, исцрпно, а без иједне редундантне реченице, кандидаткиња дискутује добијене резултате, редоследом којим су и представљани: раст способности категоризације, постигнуће на појединачним узрастима, разлике у постигнућу и разлике у односу на квалитет везаности. У последњем делу дискусије, кандидаткиња се бави ограничењима и недостацима истраживања (почев од величине узорка, преко дискусије фаза вежбања и демонстрације, контроле мајки, до броја посматрача за упитник о процени квалитета афективне везаности).

Закључак (90-91) - издвојени су само најважнији доприноси истраживања,

пре свега из угла планирања будућних истраживачких пројеката.

Литература (92-101) обухвата 93 референце на српском и енглеском језику.

Прилози (102-116) – садрже комплетне инструменте који су коришћени у истраживању.

а) Истаћи основне податке о докторској тези: обим, број табела, слике, број цитиране литературе и навести поглавља.

2. УВОД И ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ

Истраживање је предузето како би се размотрила улога језика у процесу категоризације, односно тип информација одлучујућих за сврставање предмета у одређену категорију. Основни циљ истраживања било је испитивање способности категоризације непознатих предмета код деце узраста од 14 до 20 месеци у српској популацији. На основни циљ надовезало се поређење успеха на задацима категоризације у ситуацији када те задатке задаје непознати испитивач, у односу на ситуацију када их задаје мајка, те поређење успеха на задацима категоризације код деце различитих квалитета афективне везаности, што су питања која досадашњим истраживањима из ове области нису обухваћена.

Тему докторске дисертације мр Славице Тутљевић “СПОСОБНОСТ КАТЕГОРИЗАЦИЈЕ ПРЕДМЕТА КОД ДЈЕЦЕ ОД 14 ДО 20 МЈЕСЕЦИ СТАРОСТИ“, одликује утемељеност у изузетно актуелној стручној литератури. Већ због систематичног прегледа релевантне и актуелне иностране литературе овај рад заслужује посебну пажњу. Кандидаткиња дихотомију која се односи на тип информација које подтичу способност формирања категорија на раном узрасту сагледава из угла свих релевантних теорија, почев од дилеме назване *дете аналитичар* наспрам *детета теоретичара* (Waxman & Gelman, 2009), преко дилеме *перцептуално* или *концептуално* (Quinn & Eimas, 1997; Rakison & Oakes, 2003), до дилеме *наслеђени механизми* наспрам *статистичких правилности* (Sloutsky & Fisher, 2011). Овај преглед теорија постепено упознаје читаоца са значајем развоја говора, а посебно лексичког развоја, за способност формирања рудиментарних појмовних категорија. Процес учења речи такође је сагледан из угла свих релевантних теорија, од идеје о механизмима учења, преко наслеђених језичких механизма до прагматичких аспеката говорне ситуације.

Допринос тезе може се сагледавати на више нивоа. Пре свега, треба нагласити теоријски допринос у систематизацији изузетно актуелне и релевантне литературе у области која није довољно заступљена у домаћим условима. Посебну пажњу заслужује и оригинално осмишљени истраживачки дизајн који пружа поузданије податке од раније спровођених истраживања у наведеној области. Наиме, лонгитудинални нацрт омогућава избегавање грешака типичних за трансверзални нацрт (грешке у закључивању услед разлика у саставу појединих узрастних група). Дакле, лонгитудинални нацрт је обезбедио јаснији увид у темпо развоја способности категоризације и отуда је оправданије поређење са иностраним

истраживањима. У значајне доприносе овога истраживања управо спада и чињеница да су резултати добијани у другим језичким срединама сада проширени на српско говорно подручје, што подржава могућност компаративних истраживања на основу којих се заправо може одвојити универзално од културно условљеног понашања. Иако су у значајној мери потврђени резултати добијани у другим срединама, у истраживању мр Славице Тутњевић уочене су и одређене разлике у темпу развоја способности груписања непознатих, перцептивно различитих предмета на основу заједничког назива, што је потврдило значај компаративних истраживања у различитим језичким популацијама када је у питању когнитивни развој деце раног узраста.

Такође, допринос рада можемо сагледати и кроз указивање на правилности у интеракцији мајка-дете (деца несигурних образаца афективне везаности имају мајке које не верују у могућност сарадње са дететом у тест ситуацији) које потенцијално проблематизује раније закључке о просечном успеху деце у решавању задатака за процену когнитивног развоја, а што је важно држати под контролом и у будућим истраживањима.

- а) Укратко истаћи разлог због којих су истраживања предузета и циљ истраживања;
- б) На основу прегледа литературе сажето приказати резултате претходних истраживања у вези проблема који је истраживан;
- в) Навести допринос тезе у рјешавању изучаване проблематике;
- г) У прегледу литературе треба водити рачуна да обухвата најновија и најзначајнија сазнања из те области код нас и у свијету.

3. МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД РАДА

Методолошки план истраживања базиран је на настојању кандидаткиње да дође до убедљивије (у односу на постојећу) емпиријске аргументације о способностима категоризације непознатих предмета код деце током друге године живота, а на манипулативном типу задатака и када се као критеријуми за категоризацију користе облик и назив предмета. Дакле у настојању да дође до што егзактнијег одговора на питање на основу којих информација неке предмете сврставамо у одређене категорије, мр Славица Тутњевић спроводи прилично сложену испитивачку процедуру. Пре свега, треба рећи да је истраживачки дизајн експерименталног и лонгитудиналног типа. То су ређе примењивани и захтевни облици истраживања због којих ова дисертација има посебну вредност. Осмишљавање оригиналне експерименталне процедуре (шест тријада непознатих предмета, при чему су у свакој тријади два од три предмета имала заједнички назив, а задатак детета је био да на основу расположивих критеријума: сличан облик и/или заједнички назив, одреди која два предмета иду заједно), као и вишесатна посматрања интеракције мајке и детета према инструкцијама AQS сета (четири посете од по 30 до 60 минута што значи просечно два до четири сата посматрања једног детета), уз низ контролних варијабли (величина речника, пол, стручна спрема родитеља и редослед рођења детета) део су сложеног истраживачког дизајна на основу кога са приличном поузданошћу можемо одговорати на постављена истраживачка питања.

Закључимо: примењене методе су адекватне и савремене, није дошло до промена у

односу на план истраживања дат приликом пријаве тезе, испитивани параметри дају довољно података за закључивање о постављеним истраживачким питањима, статистичка обрада је адекватна, а резултати јасно приказани.

- а) објаснити материјал који је обрађиван, критеријуме који су узети у обзир за избор материјала;
- б) дати кратак увид у примјењени метод рада при чему је важно оцјенити сљедеће:
- в) да ли су примјењене методе адекватне, довољно тачне и савремене, имајући у виду достигнућа на том пољу у свјетским нивоима;
- г) да ли је дошло до промјене у односу на план истраживања који је дат приликом пријаве докторске тезе, ако јесте зашто;
- д) да ли испитивани параметри дају довољно елемената или је требало испитивати још неке, за поуздано истраживање;
- е) да ли је статистичка обрада података адекватна;
- ж) да ли су добивени резултати јасно приказани;

4. РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

У основне резултате истраживања можемо сврстати пре свега потврђени налаз да су посматрана деца (као и у другачијим говорним срединама) почев од 16. месеца старости могла да групишу два непозната предмета на основу заједничког назива, али само под условом да су слични и по облику. Овај налаз је у складу са већ добијаним резултатима иностраних истраживања. Оно што се разликује од резултата добијаних на другим говорним подручјима је налаз да деца српског говорног подручја могу да групишу два непозната предмета искључиво на основу заједничког назива тек на узрасту старијем од 20 месеци, дакле касније него деце из других говорних средина. Резултат свакако заслужује да буде сагледан у светлу чињенице да је за разлику од енглеског језика, на којем је рађена велика већина ранијих сличних истраживања, ред речи у српском флексибилнији (Китић, 2002), а морфологија комплекснија (Анђелковић, 2000), што може да има за последицу платое и падове у појединим областима развоја говора (Слобин, 1982). Другим речима, иако нема разлога да претпоставимо да се когнитивни развој деце у различитим језичким и културним срединама разликује, генерализација резултата добијених на енглеском језику није увек оправдана услед тога што специфичности појединих језика веома рано могу да утичу на темпо (иако не на крајњи резултат) савладавања одређених језички условљених когнитивних способности.

Други једнако важни налаз истраживања, а који се односи на утврђене везе између образаца несигурне афективне везаности и несклоности мајки да сарађују са својом децом у тест ситуацији, заслужује додатни осврт. Наиме, у истраживању мр Славице Тутњевић утврђена је склоност деце коју карактерише несигурни образац да одбијају учешће у тестирању, односно склоност мајки да верују да неће успети да их наговоре. Овај налаз заслужује проверу на већем броју испитаника, јер би то можда могло значити да је већина истраживања когнитивног развоја деце заправо урађена са децом која имају сигурни образац афективне везаности, а што онда отвара питање

генерализације оваквих налаза.

У закључку се свакако мора нагласити да су добијени резултати тумачени опрезно, смислено и јасно. Посебно се још једном наглашава осврт на истраживања у другим срединама и кандидаткињино сагледавање и тумачење добијених разлика. Сазнања до којих је мр Славица Тутњевић дошла представљају допринос кроскултуралним истраживањима и тиме омогућују тананије разврставање урођених и стечених фактора. Такође, неки од добијених података врло прецизно указују на значај провере образаца афективне везаности у дизајнирању истраживања на тему когнитивног развоја.

- а) Укратко навести резултате до којих је кандидат дошао;
- б) Оцијенити да ли су добивени резултати правилно, логично и јасно тумачени, упоређујући са резултатима других аутора и да ли је кандидат при томе испољавао довољно критичности;
- в) Посебно је важно истаћи до којих нових сазнања се дошло у истраживању, који је њихов теоријски и практични допринос, као и који нови истраживачки задаци се на основу њих могу утврдити или назирати.

5. ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ

Тема коју је кандидаткиња мр Славица Тутњевић одабрала, актуелна је, теоријски и методолошки прецизно утемељена, а резултати значајно доприносе сазнањима о способности категоризације предмета код деце старости од 14 до 20 месеци старости. Теоријски приступ, анализа и интерпретација резултата истраживања засновани су на научним критеријумима и стандардима, а рад је у целини дао значајан допринос ширем посмарању концепта категоризације и тиме отворио бројне могућности компаративних истраживања.

У закључку, Комисија сматра да докторска дисертација под називом: „СПОСОБНОСТ КАТЕГОРИЗАЦИЈЕ ПРЕДМЕТА КОД ДЈЕЦЕ ОД 14 ДО 20 МЈЕСЕЦИ СТАРОСТИ“, мр Славице Тутњевић, задовољава све постављене захтеве за израду дисертације и представља оригиналан и значајан допринос науци.

На основу прегледа и оцене рукописа докторске дисертације, дајемо позитиван извештај о оцени докторске дисертације и предлажемо Наставно-научном већу Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, да се мр Славици Тутњевић одобри усмена одбрана докторске дисертације.

- а) Навести најзначајније чињенице што тези даје научну вриједност, ако исте постоје дати позитивну вриједност самој тези;
- б) Ако је приједлог негативан, треба дати опширније образложење и документовано указати на учињене пропусте, односно недостатке написане докторске тезе.

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. Др Тајана Стефановић Станојевић
Др. Тајана Стефановић Станојевић
2. Др Марија Зотовић
Марија Зотовић
3. Др Ивана Михаић
Ивана Михаић

ИЗДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ: Члан комисије који не жели да потпише извјештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извјештај образложење, односно разлог због којих не жели да потпише извјештај.

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ БАЊА ЛУКА
FACULTY OF PHILOSOPHY BANJA LUKA
Булевар војводе Петра Бојовића бр. 1а, Бања Лука
телефон: 051/322-780, 322-790, 323-080, 323-530
e-mail: fil.fakultet@blic.net

Број: 07/3.680-5/14
Дана: 08.04.2014. године

На основу члана 71. Закона о високом образовању („Службени гласник Републике Српске“, број 73/10, 104/11 и 84/12) Наставно-научно вијеће Факултета, на сједници одржаној 08.04.2014. године донијело је следећу

О Д Л У К У

о усвајању Извјештаја комисије за оцјену докторске дисертације

1.

Усваја се Извјештај комисије за оцјену докторске дисертације кандидаткиње мр Славица Тутњевић, под насловом «СПОСОБНОСТ КАТЕГОРИЗАЦИЈЕ ПРЕДМЕТА КОД ДЈЕЦЕ ОД 14 ДО 20 МЈЕСЕЦИ СТАРОСТИ».

2.

Ментор код израде докторске дисертације била је др Татјана Стефановић Станојевић, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Нишу.

3.

Саставни дио ове Одлуке је извјештај Комисије за оцјену докторске дисертације.

4.

Ова Одлука ступа на снагу даном доношења.

Достављено:

1. Именованом
2. Сенату
3. Рачуноводству
4. У досије

Д Е Ж А Н

Проф. др Драго Бранковић